

УДК 008+130.2

Слівінська А. Ф.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
філософії, Київський національний університету
культури і мистецтв (Україна, Київ),
alina.slivinska@gmail.com

ІДЕЯ «ВСЕЗАГАЛЬНОЇ ГОСТИННОСТІ» В ТРАКТАТІ І. КАНТА «ДО ВІЧНОГО МИРУ»

Виявлення сутнісних ознак всезагальної гостинності та з'ясування її ролі в проекті «вічного миру» І. Канта є метою статті.

На основі історико-філософського аналізу і філософської рефлексії представлено концепцію «вічного миру» І. Канта в контексті розуміння розвитку культури як поступового досягнення суспільної злагоди і гостинного сусідства з метою самозбереження миру.

Проаналізовано принцип всезагальної гостинності як конкретизацію категоричного імперативу стосовно міжнародних справ.

Доведено зв'язок кантівських ідей «вічного миру» і «громадянина світу». Громадянин світу здатен жити за законами публічного права, а відносини з іншими людьми регулювати у відповідності з принципами всезагальної гостинності, керуючись раціональною оцінкою особистих і загальних інтересів, особистої свободи і свободи інших.

Ключові слова: всезагальна гостинність, право на гостинність, «вічний мир», громадянин світу.

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікативних технологій, впровадження досягнень останніх в усі сфери суспільного життя та їх проникнення в найпотаємніші глибини індивідуального буття людини, зумовлює докорінну трансформацію системи цінностей. А відтак актуалізує питання про ціннісні засади сучасної цивілізації і перспективи соціально-конструктивного сходження світової спільноти на новий рівень культурної самосвідомості. В цьому аспекті представляється важливою рефлексія на предмет системи цінностей доби Просвітництва як основи модерного суспільства, що протягом кількох століть ефективно виконували інтегративну роль в європейському соціумі і слугували підґрунтям ефективного функціонування західної цивілізації.

Німецький мислитель І. Кант був одним із фундаторів цієї системи цінностей, до якої поряд з цінностями розуму, освіти в її широкому розумінні, свободи, права, суспільної злагоди долучає і «всезагальну гостинність». Її необхідність філософ обґрунтовує в контексті своєї теорії «вічного миру», що викладена в однойменному трактаті і є в сутності своєї стратегією ненасильства як смисложиттєвої альтернативи всім формам насильства, які набувають поширення в сучасному світі у формі тероризму, «гібридних війн», деструктивної діяльності різноманітних тоталітарних сект, що прирікають людство на деградацію.

Проблема ненасильства і пошуки миру особливо актуальні для вітчизняного соціуму з огляду на спроби поширення «русского міру» на терени України і «гібридної війни» на Донбасі як наслідку цієї експансіоністської політики сусідньої держави.

Кантівська ідея «всезагальної гостинності» актуалізується на локальному рівні в межах європейського співтовариства, де в останні роки не лише посилюється дезінтеграційні тенденції (Великобританія, Іспанія, Греція, Бельгія), а й зростає кількість мігрантів, які не ідентифікують себе як європейців, а власне життя вибудовують у відповідності з позаєвропейськими культурно-цивілізаційними цінностями і традиціями. Європу ж при цьому розглядають якщо і не ворожо, то як чужий простір, де вони отримують соціальну допомогу

та мають інші соціальні блага. Саме тому у них відсутні наміри не те, що б змінювати власну ідентичність, а навіть терпимо і толерантно ставитися до держав і їх громадян, що надали їм притулок.

Радикальна відмова від європейських традицій і цінностей або їх неприйняття призводить до виникнення нових ризиків, серед яких формування у європейців негативного ставлення до прибульців і як наслідок зростання правого і лівого екстремізму. На цьому тлі спостерігається втрата довіри громадян до сучасних європейських політичних інститутів, політичних партій як суб'єктів політичного процесу та інших управлінських структур, оскільки вони не здатні розробити і реалізувати адекватну викликам часу політику ідентичності і політику гостинності.

І. Кант у своїй теорії «вічного миру» фактично прогнозує «всесвітньо – громадянські» тенденції в розвитку майбутнього людства і одночасно вказує на ті складнощі і протиріччя, які очікують людей на шляху до його встановлення і подолати які дозволить реалізація принципу всезагальної гостинності.

Філософія І. Канта стає предметом особливих зацікавлень в другій половині ХХ ст. таких європейських філософів, як Х. Арндт, У. Бек, О. Гюфе, Ю. Габермас, Дж. Ролз, К. Ясперс. Відомий французький філософ А. Бадью з цього приводу пише, що «...відбувається широкомасштабне «повернення до Канта», різноманітні варіанти і відтінки якого утворюють, правду кажучи, справжній лабіринт» [1, с. 22].

Що ж до власне трактату, то в чисельних статтях і монографічних дослідженнях розглядаються найважливіші положення цього твору, аналізується взаємозв'язок теоретичної і практичної його складової. При цьому в науковій літературі домінує точка зору, що цей трактат переважно політичний, філософсько-правовий твір і тому дослідники ґрунтовно проаналізували аспекти, що відносяться до філософії політики і філософії права, поставивши їх у зв'язок як з історією філософсько-правового і філософсько-політичного розгляду проблем війни і миру, так і з сучасним звучанням проблем і рішень, обговорюваних І. Кантом.

Ґрунтовний аналіз доробок науковців представлений Н. В. Мотрошиловою в статті «Концепція «Вічного миру» и союзу держав І. Канта: актуальне значення» [13]. В той же час російська дослідниця доводить, що «...її політико-правові складові кантівського твору настільки чітко нанизані на стрижень загально-філософських, філософсько-історичних, морально-філософських засад, що відокремити від них цей політичний дискурс (як часом відбувається в літературі) – значить знехтувати специфічним характером кантівського твору, модернізувати і тим самим спотворити його неповторний вигляд [13, с. 442]. Трактат І. Канта, на думку Н. В. Мотрошилової, представляє собою роботу філософського, філософсько-історичного, етичного, а по великому рахунку метафізичного плану, в якій наявні глибокі роздуми про природу, про зв'язок людини і природи, про поняття розуму, про тенденції людської історії. Серед російських та українських науковців, які активно працювали з політико-правовим спадком І. Канта, слід відзначити, Ю. В. Кушакова, А. М. Кривулю, С. І. Максимова, Е. Ю. Соловйова та ін.

Французький філософ Ж. Дерріда у 80-ті роки минулого століття в полеміці з положеннями І. Канта та

в контексті тогочасної європейської суспільно-політичної реальності здійснив спробу розробки концепції гостинності. На актуалізацію ідеї гостинності в добу Просвітництва звертає увагу й А. Мантадон [12].

Однак попри наявність чисельних наукових і публіцистичних праць, що присвячені трактату, ідея всезагальної гостинності не в достатній мірі була предметом ґрунтовного самостійного аналізу.

Мета статті – виявити сутнісні ознаки всезагальної гостинності та з'ясувати її роль в проекті «вічного миру» І. Канта. Втілення даної мети передбачає залучення методів філософської рефлексії і історико-філософського аналізу для вирішення наступних завдань: визначити зміст всезагальної гостинності як принципу взаємодії людей в процесі становлення культури; проаналізувати погляди І. Канта щодо змісту принципу всезагальної гостинності в проекті «вічного миру»; прослідити спадкоємність змісту понять «вічний мир», «громадянин світу», «загальної держави народів».

І. Канту не належить пальма першості в актуалізації проблематики, що пов'язана з війною та миром. Ідея вічного миру на кінець XVIII ст., час написання філософом свого есе не була новою, але вписувалася в систему ідеалів та надій доби Просвітництва, хоч їй сприймалась в інтелектуальних колах Німеччини і Європи неоднозначно.

Просвітництво як поняття історико-філософського, культурологічного дослідження є теоретичним конструктом, що має ряд специфічних смислових ознак і «поле напруги» кантівської думки, з одного боку, безпосередньо пов'язане з ідеями і смислами цього конструкту, а з іншого, в своїй критичній спрямованості виходить далеко за його межі. Що значною мірою знаходить відображення в одному з найбільш відомих і популярних творів німецького мислителя, навіть серед широкого загалу, у трактаті «До вічного миру». Й. Г. Фіхте, інший представник німецької класичної філософії, це пояснює зв'язком твору із злобою дня, легкістю і доступністю викладу та неперетензійною формою представлення І. Кантом своїх піднесених, всеохоплюючих ідей [15, с. 193].

Такою «піднесеною і всеохоплюючою ідеєю» у філософа стає ідея всезагальної гостинності і лише І. Кант, на відміну від своїх чисельних попередників, надає їй такого фундаментального значення. Хоч гостинність згадує В. Пенн в своєму трактаті «Досвід про теперішній і майбутній мир в Європі шляхом створення європейського Конгресу, Парламенту або Палати держав» (1693) в аспекті того, що за часів війни «зникають гостинність і милосердя, все, що дарує мир пожирає війна» [14, с. 84].

Він також вважає, що «після створення європейського Конгресу, Парламенту або Палати держав між государями і парламентами виникне і закріпиться дружба. Гостинне, доброзичливе їх ставлення один до одного не дасть приводу для виникнення непорозумінь і спорів» [14, с. 101]. Побіжно їй торкається Й. Г. Гердер в «Листах для заохочення гуманності» (1793–1797) [4].

Характерна ознака Просвітництва полягає в тому, що одним з його героїв, в тому числі і кантівського трактату стає «громадянин світу». П. Гайденок пише, що в цей час з'являється «новий герой – громадянин світу, для якого ким би він не був, є чужою прихильність до свого вузького повсякденного світу; він знаходить «хороших людей»

в будь-якому народі, в будь-якому стані та віросповіданні. І саме цей «громадянин світу» як носій «чистого розуму» стає улюбленим персонажем німецького Просвітництва» [3, с. 312].

А соціолог У. Бек акцентує увагу на тому, що «вислів «громадянин світу» став в Європі XVII–XIX ст. модним словом. Тривали суперечки про значення, необхідність і користь взаємозв'язку і взаємопроникнення космополітизму і націоналізму, універсалізму і партикуляризму. В цих спорах брали участь (знову ж таки до того як націоналізм завоював розум і серце людей) письменники, філософи, суспільствознавці, економісти, тобто майже всі кращі уми Європи» [2, с. 67].

В такому контексті в добу Просвітництва з'являються проекти як інтелектуальні конструкції, в яких репрезентована нова система цінностей і до їх числа поряд з проектами «філософії терпимості» М. Мендельсона та проекту «виховання людського роду» Г. Е. Лессінга, належить і проект «вічного миру» І. Канта.

Російський вчений В. Гильманов називає ці проекти «проектами надії». Саме І. Кант з його надією на людську здатність піднесених бажань, вкорінену у факті, здавалося б, нічим не обумовленої волі до морального вчинку, постає як реалістична перспектива для людства. А «найчесніша надія Просвітництва» пов'язана з можливістю створення моральної інтерсуб'єктивності буття. Її необхідність чітко проявляється на тлі «коперніканського повороту» І. Канта, який відкрив нову суб'єктоцентричну онтологію, відповідно якої виживання залежить від питання, чи можлива свобода, тобто від того, чи здатна людина до практичної реалізації вільної причинності морального закону [5, с. 84].

Трактат побудований за зразком тогочасний дипломатичних документів у вигляді «договору про вічний мир між державами», І. Кант розглядає шляхи його реалізації та умови, виконання яких забезпечить досягнення цього бажаного стану, а ще більш точно – їх невиконання не може привести до вічного миру. Пропоновані для досягнення вічного миру статті договору поділяються на «прелімінарні» і «остаточні». Третя остаточна стаття договору присвячена обґрунтуванню права всесвітнього громадянства, яке «повинно бути обмежене умовами всезагальної гостинності» [8, с. 397]. Німецький вчений Й. Краузе з цього приводу стверджує, що серед остаточних статей, які утворюють ядро трактату Канта, новою стала вимога права громадянина світу на відвідування з дружнім візитом будь-якої іншої країни та пов'язана з цим ідея всезагальної гостинності. Вчений пояснює введення цієї статті відходом І. Канта від ідеї світової держави після Французької революції, яка, на його думку, відкривала перспективу того, що не тільки Франція, але й інші країни Європи можуть стати республіками. Що в свою чергу ставило питання не про світову державу, а про спільне існування республік і саме тому було задумано право на відвідування [10, с. 35–36].

Ідея «всезагальної гостинності» у І. Канта стає однією визначальних складових теорії вічного миру та головною умовою і гарантом його досягнення. Варто зауважити, що ідеї у І. Канта не є надчуттєвими сутностями, як у філософії Платона, а в них закладене уявлення про ціль, задачу, яку ставить перед собою і прагне реалізувати людський розум. Тому ідея гостинності як продукт практичного розуму виконує

регулятивну функцію, пробуджуючи в людині волю як всезагальне, універсальне дієве начало, а в цьому випадку спрямоване на встановлення добросусідських відносин на особистісному і загальнодержавному рівнях.

Гостинність у І. Канта означає право кожного чужинця на те, щоб в тій країні, куди цей останній прибув не походилися з ним як із ворогом [8, с. 397]. «Але це право на гостинність, тобто право прибульця не поширюється далі можливості зав'язати відносини з корінними жителями» [8, с. 399]. А розвиток цих відносин з часом, на думку філософа, сприятиме їх перетворенню на публічно узаконені і тим самим «наближуватиме рід людський до всевітньо-громадянського устрою» [8, с. 399]. Таким чином, право на гостинність стає необхідним доповненням до публічного права людини згідно з яким кожна людина повинна мати можливість відвідати будь-який куточок землі і не зазнавати при цьому нападів та ворожих дій.

В той же час кожен народ має право на територію, яку він займає, і тому не повинен бути поневоленним прибульцями. Тобто, «право відвідування» у І. Канта не давало права на завоювання і містило критику колоніальної політики європейських держав. Справа в тому, що в XVIII ст. завоювання європейцями великих територій в Америці, Африці та Азії супроводжувалося не лише збереженням там рабства, а й масовою работоргівлею, а більшість рабів використовувалися для робіт на плантаціях в європейських та американських колоніях. У зв'язку з цим І. Канта обурює «негостинна поведінка цивілізованих, переважно торговельних держав» щодо місцевого населення. Жахливе ставлення до них європейців призвело до поширення на завоєваних територіях, що сприймалися на той час як «нічийні землі», чисельних лих і нещастя [8, с. 399].

І. Кант пропонує три моделі правового устрою: устрій по праву державного громадянства людей в складі народу (*ius civitas*); устрій, що базується на міжнародному праві і визначається відносинами держав одна з одною (*ius gentium*); устрій по праву всевітнього громадянства (*ius cosmopoliticum*) [8, с. 373].

Космополітичне законодавство (*ius cosmopoliticum*) існує, «оскільки люди і держави, перебуваючи між собою в зовнішніх відносинах взаємного впливу, повинні розглядатися як громадяни загальнолюдської держави» [8, с. 373]. Цей поділ, як стверджує І. Кант, «не є довільний, а необхідний, з точки зору ідеї про вічний мир» [8, с. 373]. Йдеться про те, що устрій, який базується на космополітичному праві світового громадянства, де держави знаходяться одна з одною у розширених взаєминах впливу, забезпечує їх громадянам можливість сприйматися як громадяни людства. Відносини ж між останніми ґрунтуються на принципі всезагальної гостинності, що слугує гарантом досягнення вічного миру.

У зв'язку з цим і центральною статтею права *cosmopoliticum* повинен стати принцип «гостинності», який передбачає «право чужинця» не наражатися на ворожі дії, коли він приходить на чужу територію». Хоча він і міг бути виселений, «чужинець» не повинен піддаватися ворожому зверненню до тих пір, поки він веде себе мирно.

У. Бек з цього приводу зауважує, що І. Кант починає своє есе з національного і міжнародного права, але *ius cosmopoliticum* він розміщує поза першим і другим – немов би між ними. Коли кожна країна є республікою, а загальне

законодавство вільних держав має федеративну форму, свобода може набути (отримати) третю правову сферу – «право на гостинність» [2, с. 68]. І ця третя, правова, сфера є переважно сферою регульованої і цілеспрямованої, свідомої діяльності індивідів, державних органів і різних міжнародних інституцій.

Трактуючи право загального громадянства не як гостинність, а як право на гостинність для іноземців в чужій країні, І. Кант вводить трансцендентну формулу публічного права, згідно з якою несправедливими вважаються всі вчинки, які стосуються права інших людей, максими яких несумісні з публічністю» [8, с. 463]. Філософ розглядає цей принцип не тільки як етичний, що стосується вчення про добродієвість, але і як юридичний, що стосується права людей. З іншого боку, «всі максими, які потребують публічності (щоб досягти своєї мети), узгоджуються і з правом, і з політикою» [8, с. 477].

Право і гостинність (в тому числі і в розумінні космополітичного права), мають у І. Канта спільний корінь, що зумовлює їх внутрішній, глибинний зв'язок, оскільки представляють реалізацію принципів людини як істоти діяльної, і виступають як умова свободи в сфері практичного розуму. Переконаність І. Канта в непорушності цього зв'язку, що ґрунтується на повазі до інших людей, є характерною ознакою філософії гостинності представленої в трактаті «До вічного миру». І тому принцип всезагальної гостинності, його реалізація є умовою досягнення вічного миру через встановлення правового стану суспільства.

В лекціях з етики І. Кант стверджує: «Вищим серед обов'язків є глибока повага права інших людей. Наш обов'язок полягає в тому, щоб глибоко поважати право інших і як святу цінувати його. У всьому світі немає нічого святішого, ніж право інших людей. Воно недоторканне й непорушне» [7, с. 178].

І. Кант наділяє міжнародною правосуб'єктністю окремих індивідів, і хоча його космополітичне право, будучи обмеженим правом гостинності, ще не є всеохоплюючим законом прав людини, але остання саме завдяки цьому стає суб'єктом юридичних прав. А «Право людини, – пише І. Кант, – повинно вважатися священним, яких би жертв не вартувало це пануючій владі. Тут немає середини...» [8, с. 461]. Відстоюючи безумовність пріоритету права, на думку філософа: «Кожна людина зобов'язана відстоювати своє право і стежити, щоб інші не топтали його ногами. Вона не повинна відмовлятися від переваги людини «мати право», а зобов'язана так довго відстоювати його, як тільки може, тому що, відмовляючись від свого права, вона відмовляється і від права називатися людиною» [7, с. 193]. Становлення світового співтовариства можливе згідно з І. Кантом в тому випадку, якщо всі держави, що входять до його складу є «республіканськими» за своїм характером, і механізми взаємодії між ними здійснюються на началах, які б сьогодні означили як конфедеративні чи наближені до них. Таким чином проект всевітньо-громадянського суспільства і проект вічного миру представляють собою взаємодоповнюючі експлікації однієї і тієї ж ідеї. «У першому випадку мир в народі і між народами виявляється необхідною умовою правового громадянського стану суспільства. У другому – республіканський (правовий) громадянський устрій виступає як неодмінна передумова вічного миру» [11, с. 351].

І. Кант поєднував універсализм і партикуляризм стверджуючи, що мислити себе одночасно громадянином своєї держави і держави світу – найвища ідея, яку людина може мати про своє призначення, відчуваючи при цьому почуття ентузіазму. Французький науковець М. Кастілло з цього приводу зазначає, що космополітична громадянськість кладе початок новій ері цивілізації, культурі вільного обміну ідеями і знаннями, де гостинність бере верх над ворожістю і іноземець не вважається більш ворогом. І в цьому аспекті він вважає, що можна говорити про космополітичну гостинність [9, с. 394].

Достатньою підставою досягнення стану єдиного космополітичного устрою окремих особистостей як носіїв розуму, здатних впливати на самих себе, усвідомлюючи власну недосконалість, І. Кант вважав встановлення всеосяжності правопорядку на всіх рівнях функціонування співтовариства від держав до «союзу народів», які дотримуються умов загальної гостинності, а тому заперечують війни. Ствердження ж приписів права серед всіх людей сприятиме підвищенню рівня їх організованості і тому людство «шляхом зростаючої організації громадян землі всередині (нашого) роду і для нього як системи як об'єднане космополітично» [6, с. 448] знайде всесвітньо-громадянський устрій, що здатний забезпечити свободу і безпеку громадян.

«Кант знає, – пише К. Ясперс, – що стан громадянського суспільства в державах і їх зовнішні відносини взаємозалежать один від одного. Передумови для справжньої волі до миру можливі тільки у вільній правовій державі» [16, с. 295]. І. Кант, будучи реалістом, вважає, що від людей з огляду на їх природну «схильність людини до зла» не варто очікувати дотримання права заради самого права. «Людині як суб'єкту права, – зауважує С. М. Максимов, – з одного боку, притаманні природні почуття і схильності, які ріднять її з тваринами, а тому їй в принципі зрозуміла мова утилітарною стимуляції, тобто (в соціальному аспекті) мова спонукання за допомогою погроз, заохочень і покарань. Але людина володіє також рисами, які відрізняють її від тварин і тому їй зрозуміла також мова нормативної апеляції, тобто заборон, заповідей, суджень про цінності» [11, с. 352]. Крім того «природа непереможно хоче» встановлення верховної влади права як моральної вимоги і прояву політичної мудрості. Саме тому вона змушує реальних самолюбивих людей з їх протистояння одним одному спрямувати енергію цих зусиль на приборкання амбіцій. «З цього випливає, – пише І. Кант, – що за допомогою егоїстичних схильностей, які природним чином навіть зовні протидіють один одному, розум може використовувати механізм природи як засіб для того, щоб здійснити свою власну мету – приписи права – і цим сприяти зовнішньому та внутрішньому миру і забезпечити його, оскільки це залежить від самої держави» [8, с. 421].

В кінцевому рахунку гостинність, співпраця, добросусідство, солідарність, будучи результатом зіткнення особистих і групових егоїстичних устремлень, є і формами реалізації вищих цілей природи, що поставлені людині в обов'язок її власним розумом – облаштувати життя на принципі права як категоричного імперативу. І в такому аспекті «...люди також мало можуть уникнути поняття права у своїх приватних відносинах, як і в публічних» [8, с. 447].

Категоричний імператив як «чистий» принцип практичного розуму, обґрунтовуються у І. Канта в його протиставленні діям, що здійснені під впливом здатності бажання, зводячи, як пише Н. В. Мотрошилова, істинно моральну дію на таку «ідеальну» висоту, корелюючи її лише з «чистим обов'язком». «Однак він при цьому не забуває послатися на «голос совісті» і розуміння значущості категоричного імперативу, що знайоме простим людям в їх звичайних вчинках і діяннях» [13, с. 422].

Й. Г. Гердер в одному із своїх листів «До заохочення гуманності» пише: «Моя велика Діва миру носить інше ім'я. Її цілючі засоби діють не зразу, але безпомилково. Мою велику Діву миру звати всезагальна справедливість, людяність, діяльний розум» [4, с. 205].

У І. Канта ж такою Дівою миру стає всезагальна гостинність, що однак не тільки не заперечує тих засобів досягнення миру, про які пише Й. Г. Гердер, а й включає їх в себе як одна з «піднесених і всеохоплюючих ідей» німецького мислителя.

Отже, на основі проведеного дослідження сутнісних ознак всезагальної гостинності в кантівській концепції «вічного миру» можна зробити наступні висновки.

Принципи всезагальної гостинності, можна розглядати як конкретизацію категоричного імперативу стосовно міжнародних справ, завдяки якому можлива не тільки реалізованість міцного довготривалого миру, але ймовірно створення «загальної держави народів».

Розвиток культури і поступове досягненні суспільної злагоди стосовно принципів взаємодії між людьми, серед яких чільне місце займає всезагальна гостинність, на думку І. Канта, сприятиме встановленню міцного і довготривалого миру.

Кантівська ідея «вічного миру» безпосередньо пов'язана з «громадянином світу», який здатен жити за законами публічного права, свободи, а відносини з іншими людьми регулюються моральними приписами і у відповідності з принципами всезагальної гостинності. Громадянин світу у І. Канта відповідає європейському типу особистості, що формується в добу Просвітництва і тому керується в своїй поведінці раціональними принципами оцінки особистих і загальних інтересів, особистої свободи і свободи інших і до кола яких входить гостинне, добросусідське ставлення до цих інших в якій би точці земної кулі вони не проживали.

Світова спільнота після двох кровопролитних світових воєн ХХ ст. виробила міжнародно-правові механізми запобігання великим війнам, але малі війни тривають і на початку ХХІ ст. в контексті докорінної зміни архітектоники сучасного світу, зростання викликів і загроз, що постають перед людством, виникає необхідність переосмислення взаємозв'язку між універсализмом і партикуляризмом, загальнолюдськими і національними цінностями та виявлення можливостей гостинності як універсальної цінності в протидії різним викликам і загрозам, тим самим унеможливленні людей від взаємного знищення.

Список використаних джерел

1. Бадью А. Этика. Очерк о сознании зла / А. Бадью; [пер. с фр. В. Е. Лапицкого]. – СПб.: Machina, 2006. – 126 с.
2. Бек У. Космополитическое мировоззрение / У. Бек; [пер. с нем. под ред. и со вступит. ст. В. Иноземцева]. – М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2008. – 336 с.

3. Гайдено П. П. История новоевропейской философии в ее связи с наукой / П. П. Гайдено. – М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. – 456 с.
4. Гердер И. Г. Письма для поощрения гуманности / И. Г. Гердер // Трактаты о вечном мире [Текст]: научное издание / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1963. – 279 с. – (в пер.).
5. Гильманов В. Х. Кант в дискурсе «Технологий надежды» / В. Х. Гильманов // Кантовский сборник. – Калининград: Изд-во РГУ им. И. Канта, 2010. – Т.2 (32). – С.80–87.
6. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения: [В 2 ч.]: пер. с нем. / И. Кант; предисл. Ю. В. Перов. – СПб.: Наука-СПб., 1999. – 471 с.
7. Кант И. Лекции по этике / И. Кант. – М.: Республика, 2000. – 431 с.
8. Кант И. Сочинения в 4-х т. на немецком и русском языках. Т.1: «Трактаты и статьи» (1784–1796) / И. Кант; [под ред.: Н. Мотрошиловой (Москва) и Б. Тушлинга (Марбург)]. – М.: Изд. фирма АО «Ками», 1993. – 586 с.
9. Кастилло М. Космополитизм Канта сегодня / М. Кастилло; [пер. с фр. И. Вдовиной] // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.394–405.
10. Краузе И. Кант и его время: трактат «К вечному миру» на фоне Французской революции и последующих войн / И. Краузе; [пер. с нем. И. Д. Копцева и А. С. Зильбера] // Кантовский сборник. – 2013. – №1 (43). – С.33–45.
11. Максимов С. М. Философия права И. Канта как проект правового общества / С. М. Максимов // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.351–358.
12. Монтандон А. Гостеприимство: этнографическая мечта? / А. Монтандон; [пер. с фр. Е. Гальцовой] // Новое литературное обозрение. – 2004. – №1 (65). – С.61–70.
13. Мотрошилова Н. В. Концепция «вечного мира» и союза государств И. Канта: актуальное значение // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.406–427.
14. Пенн В. Опыт о настоящем и будущем мире в Европе путем создания европейского Конгресса, Парламента или Палаты государств / В. Пенн // Трактаты о вечном мире [Текст]: научное издание / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1963. – 279 с. – (в пер.).
15. Фихте И. Г. К вечному миру. Философский проект Иммануила Канта / И. Г. Фихте // Трактаты о вечном мире [Текст]: научное издание / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1963. – 279 с. – (в пер.).
16. Ясперс К. Кант: жизнь, труды, влияние / К. Ясперс; [пер. с нем. А. К. Судакова]. – М.: «Канон+» РОО «Реабилитация», 2014. – 416 с.
9. Castillo M. Kosmopolitizm Kanta segodnia / M. Castillo; [per. s fr. I. Vdovinoi] // Immanuel Kant: nasledie i proekt / [pod red. V. S. Stepina, N. V. Motroshilovoi]. – M.: «Kanon+» ROOI «Reabilitaciia», 2007. – S.394–405.
10. Krauze I. Kant i ego vremena: traktat «K vechnomu miru» na fone Francuzskoi revoliucii i posleduiushhih vojn / I. Krauze; [per. s nem. I. D. Kopceva i A. S. Zil'bera] // Kantovskii sbornik. – 2013. – №1 (43). – S.33–45.
11. Maksimov S. M. Filosofii prava I. Kanta kak proekt pravovogo obshhestva / S. M. Maksimov // Immanuel Kant: nasledie i proekt / [pod red. V. S. Stepina, N. V. Motroshilovoi]. – M.: «Kanon+» ROOI «Reabilitaciia», 2007. – S.351–358.
12. Montandon A. Gostepriimstvo: ietnograficheskaia mechta? / A. Montandon; [per. s fr. E. Gal'covoi] // Novoe literaturnoe obozrenie. – 2004. – №1 (65). – S.61–70.
13. Motroshilova N. V. Konceptiia «vechnogo mira» i soiuzu gosudarstv / V. Penn // Traktaty o vechnom mire [Tekst]: nauchnoe izdanie / Sost. I. S. Andreeva, A. V. Gulyga. – M.: Izdatel'stvo social'no-iekonomicheskoi literatury, 1963. – 279 s. – (v per.).
14. Penn V. Opyt o nastoiashem i budushhem mire v Evrope putem sozdaniia evropeiskogo Kongressa, Parlamenta ili Palaty gosudarstv / V. Penn // Traktaty o vechnom mire [Tekst]: nauchnoe izdanie / Sost. I. S. Andreeva, A. V. Gulyga. – M.: Izdatel'stvo social'no-iekonomicheskoi literatury, 1963. – 279 s. – (v per.).
15. Fihte I. G. K vechnomu miru. Filosofskii proekt Immanuila Kanta / I. G. Fihte // Traktaty o vechnom mire [Tekst]: nauchnoe izdanie / Sost. I. S. Andreeva, A. V. Gulyga. – M.: Izdatel'stvo social'no-iekonomicheskoi literatury, 1963. – 279 s. – (v per.).
16. Iaspers K. Kant: zhizn', trudy, vliianie / K. Iaspers; [per. s nem. A. K. Sudakova]. – M.: «Kanon+» ROO «Reabilitaciia», 2014. – 416 s.

References

1. Bad'iu A. Ietika. Ocherk o soznanii zla / A. Bad'iu; [per. s fr. V. E. Lapickogo]. – SPb.: Machina, 2006. – 126 s.
2. Bek U. Kosmopoliticheskoe mirovozzrenie / U. Bek; [per. s nem. pod red. i so vstupit. st. V. Inozemceva]. – M.: Centr issledovani postindustrial'nogo obshhestva, 2008. – 336 s.
3. Gaidenko P. P. Istoriia novoevropeiskoi filosofii v ee sviazi s naukoj / P. P. Gaidenko. – M.: PER SIE; SPb.: Universitetskaia kniga, 2000. – 456 s.
4. Gerder I. G. Pis'ma dlia pooshhreniia gumannosti / I. G. Gerder // Traktaty o vechnom mire [Tekst]: nauchnoe izdanie / Sost. I. S. Andreeva, A. V. Gulyga. – M.: Izdatel'stvo social'no-iekonomicheskoi literatury, 1963. – 279 s. – (v per.).
5. Gil'manov V. H. Kant v diskurse «Tehnologii nadezhdy» / V. H. Gil'manov // Kantovskii sbornik. – Kaliningrad: Izd-vo RGU im. I. Kanta, 2010. – T.2 (32). – S.80–87.
6. Kant I. Antropologiya s pragmaticheskoi tochki zreniia: [V 2 ch.]: per. s nem. / I. Kant; predisl. Iu. V. Perov. – SPb.: Nauka-SPb., 1999. – 471 s.
7. Kant I. Lekcii po ietike / I. Kant. – M.: Respublika, 2000. – 431 s.
8. Kant I. Sochineniia v 4-h t. na nemeckom i russkom iazykah. T.1: «Traktaty i stat'i» (1784–1796) / I. Kant; [pod red.: N. Motroshilovoi (Moskva) i B. Tushlinga (Marburg)]. – M.: Izd. firma AO «Kami», 1993. – 586 s.
9. Кастилло М. Космополитизм Канта сегодня / М. Кастилло; [пер. с фр. И. Вдовиной] // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.394–405.
10. Краузе И. Кант и его время: трактат «К вечному миру» на фоне Французской революции и последующих войн / И. Краузе; [пер. с нем. И. Д. Копцева и А. С. Зильбера] // Кантовский сборник. – 2013. – №1 (43). – С.33–45.
11. Максимов С. М. Философия права И. Канта как проект правового общества / С. М. Максимов // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.351–358.
12. Монтандон А. Гостеприимство: этнографическая мечта? / А. Монтандон; [пер. с фр. Е. Гальцовой] // Новое литературное обозрение. – 2004. – №1 (65). – С.61–70.
13. Мотрошилова Н. В. Концепция «вечного мира» и союза государств И. Канта: актуальное значение // Иммануил Кант: наследие и проект / [под ред. В. С. Степина, Н. В. Мотрошиловой]. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – С.406–427.
14. Пенн В. Опыт о настоящем и будущем мире в Европе путем создания европейского Конгресса, Парламента или Палаты государств / В. Пенн // Трактаты о вечном мире [Текст]: научное издание / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1963. – 279 с. – (в пер.).
15. Фихте И. Г. К вечному миру. Философский проект Иммануила Канта / И. Г. Фихте // Трактаты о вечном мире [Текст]: научное издание / Сост. И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1963. – 279 с. – (в пер.).
16. Ясперс К. Кант: жизнь, труды, влияние / К. Ясперс; [пер. с нем. А. К. Судакова]. – М.: «Канон+» РОО «Реабилитация», 2014. – 416 с.

Slivinska A. F., PhD in Philosophy, Assistant Professor, the Philosophy chair, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), alina.slivinska@gmail.com

Idea of «universal hospitality» in the Kant's treatise «Toward Perpetual Peace»

The purpose of this paper is to highlight the essential characteristics of universal hospitality and to clarify its role in the Kant's «perpetual peace» project.

Based on the methods of historical and philosophical analysis, as well as on philosophical reflection, we present the Kant's concept of «perpetual peace» in the context of cultural development reflected in a gradual achievement of social harmony and hospitable co-existence for the reason of self-preservation of peace.

We analyze the principle of universal hospitality as a specific case of categorical imperative in terms of international affairs.

We provide the evidence on the connection between Kantian ideas of «perpetual peace» and «citizen of the world». The latter is defined as an individual able to live by the public law and to regulate his relations with other people in accordance with the principles of universal hospitality, guided by the rational assessments of personal and general interests, the personal freedom and freedom of others.

Keywords: Universal hospitality, right for hospitality, «perpetual peace», citizen of the world.

Сливинская А. Ф., кандидат философских наук, доцент кафедры философии, Киевский национальный университет культуры и искусств (Украина, Киев), alina.slivinska@gmail.com

Идея «всеобщего гостеприимства» в трактате И. Канта «К вечному миру»

Анализ сущностных признаков гостеприимства и выявление его роли в проекте «вечного мира» являются целью статьи

На основании историко-философского анализа и философской рефлексии представлена концепция «вечного мира» И. Канта в контексте понимания развития культуры как постепенного достижения общественного согласия и гостеприимного соседства, ведущих к самосохранению мира.

Проанализирован принцип всеобщего гостеприимства в качестве конкретизации категорического императива применительно международной практике.

Обоснована взаимосвязь кантовских идей «вечного мира» и «гражданина мира». Гражданин мира способен жить в согласии с законами публичного права, а отношения с другими людьми регулировать в соответствии с принципами всеобщего гостеприимства, руководствуясь рациональной оценкой личных и общих интересов, личной свободы и свободы других.

Ключевые слова: всеобщее гостеприимство, право на гостеприимство, «вечный мир», гражданин мира.

* * *